

I. UVOD

Kada je riječ o suzbijanju savremenog kriminaliteta, s pravom se konstatuje da organi krivičnog gonjenja mogu imati uspjeha u suzbijanju teških krivičnih djela, a naročito organizovanog kriminala, samo uz korišćenje savremenih tehničkih sredstava.¹ Zapravo, korišćenje savremenih naučnih i tehnoloških dostignuća u sprečavanju i suzbijanju kriminaliteta, pogotovo u segmentu njegovog otkrivanja i obezbjeđenja dokaza, smatra se imperativom u savremenim uslovima². U tom smislu društvo još od 70-ih godina pokušava naći odgovarajuće mehanizme putem kojih bi se adekvatno suprotstavilo savremenom kriminalitetu. Ta nastojanja posebno dolaze kada savremeni kriminalitet, zbog rastućih saznanja o njegovoj stvarnoj opasnosti po moderno društvo, postaje glavna tema mnogih nacionalnih i međunarodnih konferencija, te naučnih i stručnih skupova. Jedan od konkretnih rezultata tog novog pristupa u suprotstavljanju savremenom kriminalitetu je i uvođenje u sisteme krivičnog pravosuđa posebnih istražnih radnji (mjera prikrivenog istraživanja, specijalne istražne tehnike, prikrivene istrage, itd.). U odnosu na tradicionalni pristup u istraživanju krivičnih djela, primjena posebnih istražnih radnji znatno odstupa od uobičajenih pravila, te su u pravnoj teoriji značajni stavovi koji su protiv nekih rješenja, kojima se ograničavaju osnovna ljudska prava i slobode.

Potreba primjene posebnih metoda otkrivanja i istrage teških krivičnih djela, prije svega krivičnih djela organizovanog kriminaliteta, neminovno je dovela do izučavanja posebnih istražnih radnji sa aspekta krivičnog procesnog prava i kriminalistike. Krivično procesni aspekti primjene posebnih istražnih radnji u suzbijanju kriminaliteta podrazumjevaju proučavanje pravnih propisa kojima se reguliše njihova primjena. Značajno je navesti da se zakonskim odredbama ne određuje način provođenja tih radnji, već samo uslovi za njihovo provođenje. Kriminalistički aspekti primjene posebnih istražnih radnji ogledaju se u izučavanju primjene u praksi postojećih posebnih istražnih radnji, njihovo proučavanje, prilagođavanje i usavršavanje, u cilju otkrivanja teških krivičnih djela, posebno krivičnih djela organizovanog kriminaliteta, kada to nije moguće učiniti na drugi način ili kada bi to bilo opterećeno znatnim poteškoćama, kao i iznalaženju novih posebnih istražnih radnji koje bi mogle koristiti istom cilju. Polazeći od

¹ Radulović, D. (2004). Specijalne istražne radnje i valjanost dokaza pribavljenih preduzimanjem tih radnji u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije i Crne Gore i opšteprihvaćeni standardi. Beograd: Udruženje za krivično pravo i kriminologiju Srbije i Crne Gore, Zlatibor-Beograd, str. 461–472.

² Simović, M. (2009). *Krivično procesno pravo*. Bihać: Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću, str. 448

toga da aktivnosti koje se provode realizacijom posebnih istražnih radnji prvenstveno pripadaju području tzv. operativnog kriminalističkog rada (uži pojam operativnog rada), a on je po svojoj prirodi predmet izučavanja kriminalističke operative, pri čemu se posebne istražne radnje mogu smatrati kriminalističko operativnim mjerama i radnjama koji se koriste u operativnoj djelatnosti na otkrivanju i dokazivanju krivičnih djela organizovanog kriminaliteta i teških oblika kriminaliteta³.

Na osnovu navedenog, jasno je da je primjena posebnih istražnih radnji opravdana i nužna (legitimna), odnosno bitna komponenta za efikasnu državnopravnu reakciju u suprotstavljanju kriminalitetu uopšte. Zapravo, primjena posebnih istražnih radnji u suzbijanju kriminaliteta proizilazi iz kriminalno-političkog opredjeljenja i predstavlja njegovu bitnu komponentu. Uporedo s tim nastojanjima, krivičnopravnu reakciju na teške oblike kriminaliteta prate i zahtjevi za njenim postavljanjem u okvire pravne države i vladavine prava. Zbog toga se pomenute mjere u suprotstavljanju savremenom kriminalitetu (posebne istražne radnje) označavaju kao privremeno ograničavanje osnovnih ljudskih prava i sloboda u postupku prikupljanja podataka i dokaza neophodnih za sprovođenje krivičnog postupka⁴. To je zbog toga što je veća zaštita osnovnih prava građana u krivičnom postupku u korist zahtjeva za većom efikasnošću u otkrivanju i dokazivanju krivičnih djela i to posebno kada je riječ o krivičnim djelima organizovanog kriminaliteta⁵. Navedene trenove pratilo je i krivičnoprocesno zakonodavstvo Republike Srpske i Bosne i Hercegovine. U tom kontekstu 2003. godine, Zakonom o krivičnom postupku Republike Srpske (kao i drugim zakonima o krivičnim postupcima u BiH) uvedene su *Posebne istražne radnje*, kao posebna procesna sredstva otkrivanja i dokazivanja krivičnih djela (prije svega krivičnih djela organizovanog kriminaliteta i terorizma). Odredbe koje se odnose na korišćenje posebnih istražnih radnji, do sada su nekoliko puta mjenjane i dopunjavane s ciljem eliminisanja određenih nejasnoća i nedorečenosti, radi njihovog efikasnijeg korišćenja.

³ Bošković M., Matijević M. (2007). *Kriminalistika operativa*, Banja Luka: Visoka škola unutrašnjih poslova.

⁴ *Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini*. (2005). Sarajevo: Vijeće Evrope/Evropska Komisija, str. 349.

⁵ Bejatović, S. (2005). Krivičnoprocesna pitanja novih metoda otkrivanja i istrage krivičnih djela organizovanog kriminaliteta. *Zbornik radova – Organizovani kriminalitet, stanje i mere zaštite*, Beograd: Policijska akademija, str. 68-70.